

سپهر زنان - ۱

نوشته

فاطمه صادقی

جنسیت در آرای اخلاقی

از قرن سوم پیش از اسلام
تا قرن چهارم هجری

کتابخانه
نشر نگاه معاصر

فهرست مطالب

۹.....	مقدمه
--------	-------

بخش اول. ایران دوره ساسانی (۱۱)

۱۳.....	فصل اول. زن و جنسیت در ایران پیش از ساسانی
۳۳.....	فصل دوم. تحول در باورهای اسطوره‌ای و دینی
۴۷.....	۱. اسطوره‌های آفرینش
۴۸.....	۲. افول کارکردهای اسطوره‌های ایزدبانوان
۵۲.....	۳. تقلیل و تبدیل کهن‌الگوها
۵۵.....	۴. تبدیل صفات مثبت به صفات منفی
۶۱.....	فصل سوم. وضع عمومی زنان در دوره ساسانی
۶۹.....	۱. جنبش‌های اجتماعی
۷۹.....	فصل چهارم. خانواده پدرسالار ساسانی
۸۴.....	۱. پادشازن
۸۶.....	۲. چکرزن
۸۷.....	۳. سُترزن: ازدواج سُتری
۸۹.....	۴. ازدواج استقراضی (ازدواج نروزد یا ازدواج بر سیل کفالت)
۹۰.....	۵. خودسراین
۹۳.....	۶. خویدودس
۹۹.....	۷. طلاق

فصل پنجم. منابع اخلاقی دوره ساسانی (۲۲۴-۶۵۱ م) ۱۰۷

۱. ادبیات حماسی / پهلوانی ۱۰۹

۲. ادبیات داستانی ۱۱۴

۳. ادبیات دینی / فقهی ۱۲۰

فصل ششم. جنسیت در نظام‌های اخلاق علمی و فقه زرتشتی دوره ساسانی ۱۲۹

۱. طهارت ۱۳۵

۲. حدود روابط جنسی ۱۳۹

۳. زن دشتان ۱۴۶

۴. رفتار با بیگانگان ۱۴۹

فصل هفتم. آموزه‌های سیاسی، اجتماعی ۱۵۳

۱. فره ایزدی ۱۵۹

۲. آرمانشهر ۱۶۴

بخش دوم. ایران پس از اسلام (۱۷۵)

فصل هشتم. زن و جنسیت در اسلام ۱۷۷

۱. عربستان پیش از اسلام ۱۷۷

۲. ازدواج‌های عرب پیش از اسلام و ناهمگونی وضعیت زنان ۱۸۲

۳. پیامبر و زنان ۱۸۹

فصل نهم. زن و جنسیت در ایران پس از اسلام ۱۹۹

۱. دوره خلفای اموی و عباسی ۲۰۵

 زنان صوفی ۲۱۸

۲. جنبش‌های اجتماعی ۲۲۰

فصل دهم. منابع ادبیات اخلاقی در دوره اسلامی ۲۲۹

۱. اخلاق اندرزنامه‌ای ۲۳۰

۲. اخلاق فلسفی ۲۳۳

۳. اخلاق فقهی ۲۳۹

فصل یازدهم. فقه اسلامی ۲۵۷

۱. فقه اسلامی؛ کلیات ۲۵۷

 ۱.۱. حجاب ۲۵۸

 ۲.۱. ارث ۲۶۶

۳.۱. زن در دوره دشتان ۲۶۸

۴.۱. نشوز و عدم تمکین ۲۷۳

۵.۱. تعدد زوجات ۲۷۵

۶.۱. طلاق ۲۷۹

۷.۱. روابط نامشروع ۲۸۴

۸.۱. بلوغ ۲۸۹

فصل دوازدهم. مکاتب فقهی ۲۹۹

۱. دوره اول ۲۹۹

۲. دوره دوم: از سال ۱۱ هجری تا پایان قرن اول هجری ۳۰۰

۳. دوره سوم: از اوایل قرن دوم تا نیمه قرن چهارم ۳۰۴

۴. دوره چهارم؛ مکاتب فقهی سنی ۳۰۸

 ۱.۴. فقه حنفی ۳۰۸

 ۲.۴. فقه مالکی ۳۰۹

 ۳.۴. فقه شافعی ۳۱۰

 ۴.۴. فقه حنبلی ۳۱۱

 ۱. زیدیه ۳۱۷

 ۲. اسماعیلیه ۳۱۹

 ۳. امامیه ۳۲۰

 ۱.۳. متعه ۳۲۱

 ۲.۳. مسائل مربوط به زن حایض در فقه امامی ۳۲۶

 ۳.۳. سایر مسائل ۳۲۷

فصل سیزدهم. فقه سیاسی ۳۳۱

۱. شهادت ۳۳۱

۲. امامت در نماز (امامت صغری) ۳۳۲

۳. ولایت بر زن در قرآن ۳۳۶

۴. ولایت بر زن در روایات ۳۳۹

۵. روایات امامیه در مورد ولایت بر زنان ۳۴۱

فصل چهاردهم. نتیجه‌گیری ۳۴۵

 ▣ منابع ۳۵۹

 ▣ فهرست موضوعی و نام‌ها ۳۷۹

مقدمه

این کتاب گزیده رساله دکتری‌ای است که در فروردین ۱۳۸۳ در دانشگاه تربیت مدرس از آن دفاع کردم. اما از آن تاریخ تاکنون مشکلات عدیده‌ای برای چاپ آن پیش آمده است. همچنین از هنگام به انجام رسیدن این پژوهش تا به امروز تحقیقات دیگری مرتبط با موضوع به چاپ رسیده‌اند. با اینکه استفاده از آنها می‌توانست به بهتر شدن این پژوهش کمک کند، از به‌روز کردن کار با اتکا بر منابع جدید صرف‌نظر کردم؛ زیرا ترجیحم بر این بود که به شکل اولیه تحقیق وفادار باشم. افزون بر این، استفاده از منابع جدید در اصل موضوع بلا تأثیر بود. لذا این پژوهش تنها فتح بایی در این زمینه است و نه دربرگیرنده همه پرسش‌ها یا پاسخ تام و تمام به آنها. به پایان رساندن این تحقیق هم‌زمان بود با ایجاد افق‌های نو و پرسش‌های جدید که امیدوارم در آینده فرصت پرداختن به آنها را داشته باشم.

پرسش اصلی این پژوهش از این قرار است: جنسیت در شکل‌گیری نظام‌های اخلاقی از سه قرن پیش از اسلام تا قرن ۴ هجری که مصادف است با ایران ساسانی تا شکل‌گیری مکاتب فقهی چه نقشی ایفا کرده و تلقی از آن چگونه بوده است؟ برای پاسخ به این سؤال نه تنها نظام‌های اخلاقی در دوره مورد بحث در ایران مورد مطالعه قرار گرفته‌اند، بلکه نحوه بروز آنها در ساخت سیاسی، و زندگی عمومی نیز مورد بررسی قرار گرفته است. در پایان لازم می‌دانم مراتب قدردانی و سپاس خود را از جناب آقای اکبر قنبری مدیر متعهد نشر نگاه معاصر به جای آورم. بدون توجه ایشان، بعید بود این کار به سرانجام برسد.

فاطمه صادقی

پاییز ۱۳۹۱